

Malmö stad
Kommunstyrelsens arbetsutskott

Protokollsutdrag

Sammanträdestid	2024-09-09 kl 11:30-11:45
Plats	Digitalt via Teams
Utses att justera	Helena Nanne
Protokollet omfattar	§419

Underskrifter	Sekreterare	
		Pamela Lindqvist	
	Ordförande
		Katrin Stjernfeldt	
		Jammeh	
	Justerande
		Helena Nanne	

Beslutande ledamöter

Katrin Stjernfeldt Jammeh (S) (Ordförande)

Helena Nanne (M)

Roko Kursar (L) ersätter Stefana Hoti (MP)

Övriga närvarande

Andreas Norbrant (Stadsdirektör)

Tomas Barring (Chefsjurist)

Jonas Rosenkvist (Avdelningschef)

Pamela Lindqvist (Nämndsekreterare)

§ 419 Remiss Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

STK-2024-840

Sammanfattning

Socialdepartementet har för yttrande översänt SOU 2024:23, En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas.

Beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås besluta

1. Kommunstyrelsens arbetsutskott godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Socialdepartementet.

Beslutsgång

Ordförande Katrin Stjernfeldt Jammeh (S) yrkar bifall till stadskontorets förslag.

Helena Nanne (M) yrkar följande revideringar i yttrandet:

På sidan 3, kapitel 4 Tobak under rubriken Allmänt läggs följande mening till i slutet av första stycket "Malmö stad anser dock att elever som är myndiga bör undantas från förbudet avseende tobaks- och nikotinprodukter som inte går att röka."

På sidan 4, kapitel 5 Alkohol stryks stycke 5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholserving och ersätts med följande mening "Malmö stad delar inte utredningens slutsatser och förordar att matkravet avskaffas i sin helhet."

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att arbetsutskottet bifaller stadskontorets förslag.

Reservationer och särskilda yttranden

Helena Nanne (M) reserverar sig mot beslutet och avser lämna in en skriftlig reservation, bilaga 1.

Beslutsunderlag

- G-Tjänsteskrivelse KSAU 240909 En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
- Förslag till yttrande KSAU 240909 En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
- Grundskolenämnden 240828 § 118
- Remissvar grundskolenämnden
- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslut 240830 § 132 Reservation (M)
- Remissvar gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 240828 § 257
- Remissvar arbetsmarknads- och socialnämnden
- Miljönämndens beslut 240828 § 123
- Remissvar miljönämnden
- En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

- Remiss Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23) 4

Bilaga 1

Reservation

Ärende 12. Remiss Socialdepartementet – En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Moderaterna yrkade på följande ändringar i förslaget till yttrande: På sidan 3, kapitel 4 Tobak under rubriken Allmänt läggs följande mening till i slutet av första stycket "Malmö stad anser dock att elever som är myndiga bör undantas från förbudet avseende tobaks- och nikotinprodukter som inte går att röka."

På sidan 4, kapitel 5 Alkohol stryks stycke 5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholservice och ersätts med följande mening "Malmö stad delar inte utredningens slutsatser och förordar att matkravet avskaffas i sin helhet."

Med dessa ändringar hade Malmö stads svar varit välavvägt och bidragit till både stärkt folkhälsa och samtidigt stärkt förutsättningarna för såväl stärkt tillväxt och bättre förutsättningar för företagare som utökad individuell frihet. Tyvärr ville de styrande Socialdemokraterna inte detta utan valde omotiverat att gå på en maximalt förmyndande linje, och det är beklagligt.

Då våra förslag ej vann gehör reserverar vi oss till förmån för eget yrkande

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2024-09-09

Helena Nanne (M)

Tjänsteskrivelse

Datum

2024-09-06

Vår referens

Louise Lagerlund

Stadsjurist

louise.lagerlund@malmö.se

Remiss Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23) STK-2024-840

Sammanfattning

Socialdepartementet har för yttrande översänt SOU 2024:23, En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslås besluta

1. Kommunstyrelsens arbetsutskott godkänner förslag till yttrande och skickar yttrandet till Socialdepartementet.

Beslutsunderlag

- En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
- Remiss Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 240909 En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 240828 § 257
- Remissvar arbetsmarknads- och socialnämnden
- Grundskolenämnden 240828 § 118
- Remissvar grundskolenämnden
- Remissvar gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslut 240830 § 132 Reservation (M)
- Miljönämndens beslut 240828 § 123
- Remissvar miljönämnden

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2024-09-09

Beslutet skickas till

Socialdepartementet

Miljönämnden

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Grundskolenämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Stadskontoret, avdelningen för intern ledning och stöd

Stadskontorets handläggare

Ärendet

Socialdepartementet har för yttrande översänt utredningen SOU 2024:23, En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas. I utredningen föreslås i huvudsak följande:

En ny lag om lustgas

I syfte att förhindra användning av lustgas för berusning föreslår utredningen att en ny lag om reglering av lustgas ska införas. Regleringen innebär att det blir förbjudet att sälja lustgas till någon under 18 år och att den i övrigt bara får säljas i begränsade mängder eller för användning i näringsverksamhet. Lustgas får inte heller säljas om det finns anledning att anta att lustgasen ska användas som berusningsmedel. Den som lämnar ut eller fyller på lustgas ska förvissa sig om att köparen inte är under 18 år och har rätt att köpa mer lustgas än vad mängdbegränsningen tillåter.

Folkhälsomyndigheten föreslås få tillsynsansvar över att bestämmelserna i lagen och anslutande föreskrifter följs och föreslås även få rätt att utfärda föreskrifter om skyldigheten att kontrollera köparen och om undantag från mängdbegränsningen.

Utredningen föreslår även att den som uppsåtligt eller av oaktsamhet säljer lustgas i strid mot bestämmelserna i lagen ska dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Om gärningen är ringa ska den inte medföra straffansvar.

En rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid

Utredningen föreslår att bestämmelser om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid ska införas. Förslaget innebär att elever i förskoleklassen, grundskolan och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer inte ska få röka, vejpå eller snusa under den tid då undervisning pågår i skolan. Förbudet föreslås gälla i skolbyggnaden och i det närområde kring skolan som skolpersonal kan ha uppsikt över samt på skolutflykter och skolresor. Huvudmannen för skolan ska ansvara för att förbudet följs. Syftet med bestämmelsen är att minska ungas tobaks- och nikotinbruk och att förhindra att elever exponeras för andras bruk av produkterna under den tid som de går i skolan.

Minsta antal portioner i en förpackning med tobaksfria nikotinprodukter

Utredningen föreslår att en förpackning med portionsförpackade tobaksfria nikotinprodukter som säljs till konsumenter ska innehålla minst 20 portioner. Det föreslås även vara förbjudet att till konsumenter sälja sådana produkter på något annat sätt än i en styckförpackning. Syftet med att förbjuda försäljning i mindre mängder är att förhindra att produkterna prismässigt attraherar ungdomar.

En högsta tillåtna nikotinhalt

För att begränsa de risker som är förknippade med nikotin föreslår utredningen att den högsta tillåtna nikotinhalten för båda sorterna av snus ska bestämmas till 12 milligram per gram.

Langningsförbud

I syfte att försvåra för minderåriga att få tag på nikotin- och tobaksprodukter föreslår utredningen att ett förbud mot langning ska införas. Förslaget innebär att det blir förbjudet att som ombud eller på därmed jämförbart sätt anskaffa tobaksvaror, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter till den som inte har fyllt 18 år. Förbudet föreslås förenas med ett straffansvar. Den som förser en minderårig med sådana produkter kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I anslutning till kriminaliseringen av langning föreslås också en bestämmelse om att förverkande av tobaks- och nikotinprodukter ska få ske från den till vilken langning har skett. Polisen får då rätt att ta produkterna från den minderåriga och kan därigenom förhindra att de används. Dessutom kan fortsatt brottslighet motverkas i de fall den minderåriga har tänkt att sälja produkterna vidare.

Förvaringsförbud

Utredningen föreslår att tobaksvaror, e-cigarett, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter inte ska få förvaras i en kommersiell lokal eller i ett till den hörande utrymme, om produkten inte får säljas i lokalen. Förbudet föreslås kriminaliseras och den som otillåtet förvarar produkterna kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Kopplingen mellan mat och alkoholservice

Utredningen föreslår att det nuvarande matkravet för att få servera alkohol förändras något. I dag ska restaurangen kunna erbjuda ett utbud av flera förrätter, huvudrätter och efterrätter, vilket med förändrade matvanor inte längre kan anses motiverat. Enligt förslaget ska det räcka med att restaurangen kan erbjuda flera fullgoda måltider, vilket till exempel även kan vara matiga sallader.

Utredningen föreslår vidare att tiden för när matutbudet får begränsas till enklare maträtter ska tidigareläggas till kl. 22.00. I dag får en tillståndshavare begränsa sitt matutbud till ett fåtal enklare rätter efter kl. 23.00.

En utvidgad föreskriftsrätt för Folkhälsomyndigheten

För att underlätta handläggningen av ansökningar av serveringstillstånd föreslår utredningen att Folkhälsomyndighetens föreskriftsrätt ska utökas. Myndigheten ska ta fram närmare föreskrifter om de krav på mat och lokaler som en restaurang måste uppfylla för att kunna erhålla serveringstillstånd i syfte att åstadkomma en enhetligare tillämpning av tillståndsansökningar i kommunerna och göra ansökningsprocessen mer förutsebar och enklare för företagen.

Alkoholservering på fartyg i internationell trafik

Utredningen föreslår att reglerna om serveringstillstånd även ska omfatta den alkoholservering som sker ombord på svenska fartyg som trafikerar Sverige och utlandet. För denna alkoholservering har inte tidigare krävts serveringstillstånd. För att restaurangen ska få tillstånd och behålla det krävs att serveringen uppfyller kraven i alkohollagen (2010:1622). Serveringen kommer också att omfattas av kommunernas och Polismyndighetens tillsyn. Syftet med förslaget är att begränsa tillgängligheten av alkohol ombord och därigenom även den brottslighet som den kan ge upphov till.

Serveringstid i cateringsammanhang

Utredningen föreslår att den som har stadigvarande serveringstillstånd för cateringverksamhet ska anmäla den tid serveringen ska pågå till kommunen. Förslaget innebär att en anmälan ska göras för varje serveringstillfälle och att tiden ska godkännas av kommunen innan serveringen får påbörjas. Syftet med förslaget är att den som är ansvarig klart ska få besked om under vilken tid som alkoholservering får pågå och personal måste vara närvarande.

Provsmakning

Utredningen föreslår att den som tillverkar folköl och den som har rätt att servera folköl eller starkare alkoholdrycker ska få anordna provsmakning av folköl. En anmälan om provsmakning ska göras till kommunen. I syfte att skapa enhetlighet vid tillämpningen föreslår utredningen att Folkhälsomyndigheten ska få meddela föreskrifter om vilken mängd av olika alkoholdrycker som får serveras vid provsmakningar.

Främjandeförbud

Utredningen föreslår att kommersiellt främjande av detaljhandel med och privatinförsel av alkoholdrycker ska förbjudas. Förbudet innebär att det inte blir tillåtet att genom förmedling av försäljning av alkoholdrycker påverka konsumenter till köp, exempelvis genom digitala varukorgar med vidarelussning till Systembolagets eller en utländsk säljares online-butik. Förbudet föreslås förenas med straffansvar.

Informationstexter om alkoholens skadeverkningar

Vid marknadsföring av alkoholdrycker i tryckta skrifter ska informationstexter återges. Utredningen föreslår att detta krav utvidgas till att omfatta all sådan marknadsföring oavsett i vilket medium den sker. Syftet med förslaget är att även den marknadsföring som sker på nätet ska omfattas av kravet på informationstexter. I alkoholförordningen finns elva alternativa informationstexter som annonsörerna har att välja bland. Utredningen föreslår att tre av texterna ska tas bort eftersom de är allmänt hållna och därför får antas vara minst avskräckande.

Folkhälsomyndighetens register och direktåtkomst

Folkhälsomyndigheten för ett centralt register för tillsynsvägledning, tillsyn, uppföljning och utvärdering av lagens tillämpning samt framställning av statistik. Det föreslås att myndigheten också ska föra ett register över resultaten av de kunskapsprov som sökanden av serveringstillstånd ska göra och att kommunerna får ha direktåtkomst till vissa uppgifter i det centrala registret för sin tillsyn och tillståndsprovning.

Den kommunala tillståndsprovningen

Utredningen föreslår att ansökan om serveringstillstånd för alkohol och försäljningstillstånd för tobaksvaror ska göras på ett av Folkhälsomyndigheten fastställt formulär. Av formuläret ska framgå vilka uppgifter som ska lämnas och vilka handlingar som ska bifogas ansökan. Syftet med förslaget är att tillförsäkra en likabehandling av näringsidkarna oberoende av var ansökan görs samt en effektiv tillståndsprovning och tillsyn.

En utbildning för kommunala handläggare

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att tillsammans med länsstyrelserna utforma en läroledd utbildning för kommunala handläggare om tillämpningen av alkohollagen och lagen om tobak och liknande produkter vid tillståndsprovningen. Förslaget syftar till att stärka handläggarnas kompetens och kan antas bidra till att handläggningen av tillståndsärenden blir mer likvärdig inom landet.

Tillsynsmyndigheternas tillsynsansvar förtydligas

Utredningen föreslår att tillsynsmyndigheternas tillsynsansvar förtydligas i alkohol- och tobakslagstiftningen. Utredningen föreslår vidare att det klargörs att kommunerna ska utöva tillsyn på fysiska försäljningsställen över förbudet att tillhandahålla tobaksvaror som inte uppfyller produktkraven eller kraven på rapportering. Tillsynsansvaret innebär inte att kommunerna ska bedöma om tillverkare och importörer har uppfyllt lagens produktkrav eller rapportering. Den tillsynen utövas av Folkhälsomyndigheten. Vidare föreslås att Polismyndigheten inte längre ska ha tillsynsansvar över förbudet att tillhandahålla nya tobaksvaror som inte har anmälts till Folkhälsomyndigheten. Det ansvaret ska enbart kommunen ha.

Folkhälsomyndighetens möjlighet att besluta om föreläggande när det gäller teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat

För att Folkhälsomyndigheten ska ha möjlighet att utöva en effektiv tillsyn föreslår utredningen att myndigheten ska ha befogenhet att meddela de förelägganden som behövs för att reglerna om teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat ska följas. Besluten ska kunna förenas med vite.

Sanktionsbestämmelserna i lagen om tobak och liknande produkter förtydligas

Utredningens förslag innebär att det preciseras i lagen om tobak och liknande produkter när en kommun ska återkalla ett försäljningstillstånd och när en kommun ska meddela tillståndshavare en varning.

Offentliga beslut

Kommunerna har för sin tillsynsverksamhet behov av att ta del av länsstyrelsernas och Folkhälsomyndighetens tillsynsbeslut enligt lagen om tobak och liknande produkter. Även försäljare av tobaksvaror, e-cigarettor och påfyllningsbehållare har behov av att känna till Folkhälsomyndighetens beslut, särskilt besluten om förbud mot försäljning av produkterna på den svenska marknaden. Utredningen föreslår därför att länsstyrelsernas och Folkhälsomyndighetens tillsynsbeslut ska undantas från sekretesskyddet i offentlighets- och sekretessförordningen.

Informationsutbyte

För att bidra till en mer effektiv tillsyn och tillsynsvägledning föreslår utredningen ett utökat informationsutbyte inom några områden.

Finansiering av Folkhälsomyndighetens tillsyn

Utredningen föreslår att Folkhälsomyndigheten ska få ta ut avgifter för all sin tillsyn enligt lagen om tobak och liknande produkter, lagen om tobaksfria nikotinprodukter och alkohollagen.

Ikraftträdande

Den nya lagen och förordningen om lustgas föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. Även ändringen i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen och ändringen i offentlighets- och sekretessförordningen om sekretess vid tillsyn av lustgas föreslås träda i kraft detta datum. Övriga förslag föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Promemorian har skickats på internremiss till arbetsmarknads- och socialnämnden, grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och miljönämnden.

Nämndernas synpunkter

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Arbetsmarknads- och socialnämnden är sammanfattningsvis positiv till utredningens förslag och menar att flera av de föreslagna förändringarna kan bidra till att uppnå en effektivare och mer rättssäker tillämpning. Nämnden ser dock svårigheter med förslaget att kommunen ska bedriva tillsyn över serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart.

Nämndens synpunkter utifrån kapitlen i remissen:

3.12 Förbud mot försäljning i berusningssyfte

Nämnden bedömer att det finns en risk att förbudet att sälja lustgas som berusningsmedel kan kringgås till exempel genom att lustgas bjuds bort på serveringsställen. För att uppnå lagens syfte bör lagförslaget utformas så att det också blir förbjudet att bjuda och ge bort lustgas.

5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholservice

Nämnden delar utredningens bedömning att matkravet fortsatt behöver finnas för att minimera hög berusningsgrad på serveringsställen.

Nämnden delar också utredningens bedömning om matutbudet. Nuvarande krav bygger på en föräldrad idé om vad som utgör en fullgod måltid och det finns skäl att ändra kraven.

Nämndens erfarenhet är att det är vanligt att restauranger vill stänga köket redan klockan 21.00 då de efter denna tid inte får beställningar på fulla måltider. Det innebär en onödig kostnad eftersom de behöver ha en kock i tjänst som i praktiken inte har ett arbete att utföra. Kravet på ”enklare rätter” bör finnas kvar och det är positivt att tidpunkten för när krav på fullt matbud tidigareläggs.

5.2.2 Överblickbar yta och högst antal personer som får vistas i en lokal

Nämnden bedömer att det befintliga regelverket är tillräckligt och ger kommunerna utrymme att kunna kräva åtgärder av tillståndshavare för att säkerställa överblickbarhet och kontroll. Detta innefattar exempelvis krav på rondering av personal, ordningsvakter eller liknande.

5.3 Serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart

Nämnden har inget att invända mot förslaget om krav på serveringstillstånd i internationell sjöfart. Dock ser nämnden svårigheter med att genomföra en effektiv och tillfredsställande tillsyn på dessa fartyg. Flera kommuner har tidigare uppgett svårigheter med tillsyn på inrikes trafikservice till sjöss. Kommunen har inte några realistiska möjligheter att genomföra sådan tillsyn. Resor i internationell sjöfart sträcker

sig ofta över flera dygn, vilket skulle skapa organisatoriska och praktiska problem för kommunerna.

6.4 Den kommunala tillståndsprövningen

Nämnden vill understryka vikten av att formulären för ansökan om serveringstillstånd samt försäljningstillstånd för tobak utformas så att de kan implementeras i de olika system som kommunerna redan använder för handläggning.

Miljönämnden

Miljönämnden ser positivt på förslagen som helhet, särskilt de nya bestämmelserna om lustgas. Miljönämnden har både via omvärldsbevakning av media samt samverkan med polisen uppmärksammat den problematik som en oreglerad handel med lustgas ger upphov till. Lustgasen ger idag upphov till missbruk även hos barn och unga eftersom den är lätt att få tag på. Det är därför positivt med en striktare reglering som syftar till att förhindra att lustgas används i berusningssyfte.

Miljönämnden befarar dock att föreslagna åtgärder inte får en tillräcklig effekt när det gäller att förhindra och förebygga problematiken med berusning av lustgas. Det är miljönämndens uppfattning att kraven gällande anmälningsplikt och egenkontroll vid försäljning av lustgas kommer ha en begränsad effekt på den marknad som berörs, eftersom den till största del kommer vara helt olaglig. Denna typ av krav är anpassade för branscher som till största del drivs av seriösa aktörer men där det finns inslag av fusk eller oegentligheter som behöver hanteras med tillsyn, likt alkohol och tobaksområdet. Konsekvensen av att bryta mot bestämmelserna riskerar att bli otillräckliga eftersom åtsalanmälningar av denna typ riskerar att nedprioriteras av polisen, vilket miljönämnden har erfarenheter ifrån inom livsmedels- och miljöområdet.

Vidare anser miljönämnden att den föreslagna finansieringen till Folkhälsomyndigheten för att arbeta med frågan nationellt är otillräcklig. Det kommer krävas intensiva tillsynsåtgärder mot aktörer spridda över hela landet för att få effekt, annars riskerar lagförslaget att bli verkningslöst. Miljönämndens uppfattning är att aktörer som verkar i denna bransch har en handelskedja och är organiserade på ett sätt som blir tidskrävande för ansvarig tillsynsmyndighet. För att det ska bli resultat krävs kontroll av handelskedjan både vid införsel och av återförsäljare. Miljönämnden vill även understryka att samverkan med kommunerna samt andra statliga myndigheter som Polisen och Skatteverket är en förutsättning för att lyckas.

Miljönämnden anser även att Polisen bör få en tydligare roll inom tillsynen av den nya lagen på ett liknande sätt som redan finns gällande tobak och alkohol. Polisen är sannolikt den myndighet som i störst utsträckning vistas i de miljöer där berusning med lustgas sker. Eftersom lagförslaget kommer innebära att i princip all handel med lustgas blir olaglig skulle det vara enkelt för polisen att göra en bedömning att

produkterna och försäljningen är olaglig. Detta hade kunnat leda till effektivare åtgärder med ett direktförverkande vilket även begränsar brottsvinsten. Informationen kan sedan skickas till Folkhälsomyndigheten som kan starta ett tillsynsärende med framåtriktade sanktioner mot de oseriösa aktörerna i branschen. Det är därför miljönämndens uppfattning att ett delat tillsynsansvar mellan Polisen och Folkhälsomyndigheten har potential att bli mer framgångsrikt.

Vidare innebär användandet av lustgas stora kostnader för kommuner och fastighetsägare att hantera en omfattande nedskräpning med tomma behållare. Miljönämnden ser i detta sammanhang även en vikt av att producentansvaret behöver utredas så att kommunen och fastighetsägare inte ska behöva bära de kostnader som uppstår med det avfall som produceras med lustgasbehållare

Grundskolenämnden

Grundskolenämndens generella bedömning är att utredningen är gedigen och att de förslag till förändringar som föreslås är välgrundade och inte bedöms påverka grundskolenämnden ekonomiskt. Grundskolenämnden vill dock påtala att man saknar verkningfulla åtgärder för att utredningens förslag ska kunna efterlevas ute på skolorna och att detta behöver utredas vidare.

Sammanfattningsvis tillstyrker och bedömer grundskolenämnden att utredningens förslag bidrar till ökad likvärdighet över landet, vilket är viktigt tillsammans med det förebyggande arbete som bedrivs inom ANDTS området, för att reducera eventuellt framtida skadeverkningar för barn och unga samt landets folkhälsa. Skolornas elevhälsa och övrig personal har en viktig roll i att tidigt upptäcka eventuellt bruk hos elev samt samarbeta med vårdnadshavare och andra instanser vid behov. Skolan ska också utbilda om lagförändringarna och innebörden av dem.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden välkomnar utredningens förslag. Nämnden ställer sig positiv till utredningens förslag om att förbjuda försäljning av lustgas till personer under 18 år och begränsa försäljningen av lustgas i övrigt. Nämnden bedömer att föreslagen reglering kan stärka nämndens främjande och förebyggande ANDTS-arbete (Alkohol, Narkotika, Doping, Tobak, Snus) avseende lustgas.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ställer sig vidare positiv till utredningens förslag om att i stället för att begränsa förbudet till skolgården, knyta förbudet till den tid då undervisning pågår och/eller skolan har ansvar för eleverna, det vill säga under elevernas skoltid och till att införa ett förbud för elever att använda även andra tobaks- och nikotinprodukter än sådana som går att röka. Nämnden lyfter att utredningens förslag om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid kan stärka elevens möjlighet till att vistas i en hälsofrämjande skolmiljö fri från tobak och nikotin.

John Roslund (M) anmäler en skriftlig reservation för samtliga ledamöter i den moderata gruppen.

Stadskontorets bedömning

Från stadskontorets hållbarhetsavdelning har följande kommentarer inhämtats.

Kapitel 3 Lustgas

Riskfaktorer för att barn ska börja bruka dessa produkter handlar bland annat om attityden hos barnet själv, attityden från vuxna omkring barnet och kamraters attityder till produkten. Det finns också individuella riskfaktorer och faktorer i närmiljön som handlar om normerna i området och hur tillgängliga produkterna är. Att arbeta med att minska riskfaktorer och stärka skyddsfaktorer är förebyggande för barns bruk av nikotin, alkohol och lustgas.

Hållbarhetsavdelningen instämmer med utredningens tankar om begränsad tillgång som ett inslag av kontextuell prevention, det vill säga att begränsa exponeringen för ohälsosamma och riskfyllda beteenden och att underlätta möjligheten att göra hälsosammare val, har god effekt. Detta kan göras bland annat genom lagar och regleringar (och aktivt arbete med att se till att de efterlevs). I förlängningen är förhoppningen att förändra normer och beteenden.

Marknaden kommer hela tiden med nya berusningsprodukter efterhand som tillgängligheten för befintliga produkter stryps med lagar eller andra regleringar. Att införa en ny lag är ett omfattande arbete och Hållbarhetsavdelningen ställer sig frågande till om det är en ny lag mot lustgas som behövs eller om åldersgräns och anmälningsplikt från försäljningsstället är tillräckligt för att begränsa tillgängligheten för barn. Innan lagen har hunnit verkställas med allt vad det innebär i arbete från samhället kommer troligen en ny produkt att spridas.

Att begränsa tillgängligheten för lustgas stämmer väl överens med artikel 33 i Barnkonventionen, Staten ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen, det vill säga ämnen som kan vara beroendeframkallande och leda till missbruk. En ny lag om lustgas är ett steg för att skydda barn enligt artikel 33.

Kapitel 4 Tobak

Hållbarhetsavdelningen ställer sig positiv till förslaget om rök- tobaks- och nikotinfri skoltid omfattar hela skoldagen och inte bara i skolans lokaler. Däremot ställer Stadskontoret sig frågande om att kalla det rök- och tobaksfri skoltid om det inte gäller personal.

Hållbarhetsavdelningen instämmer med utredningen i enlighet med forskning inom kontextuell prevention, det vill säga att begränsa exponeringen för ohälsosamma och riskfyllda beteenden och att underlätta möjligheten att göra hälsosammare val, har god

effekt. Detta kan göras bland annat genom lagar och regleringar (och aktivt arbete med att se till att de efterlevs). I förlängningen är förhoppningen att förändra normer och beteenden.

Hållbarhetsavdelningen anser att en risk vid införandet av den nya lagen är att det ökar kontraproduktiva insatser som till exempel informationskampanjer i tron att det finns snabba och enkla sätt att få skolelever att inte börja använda nikotinprodukter eller att sluta snusa. Att lägga för stort fokus på det negativa beteendet riskerar också att normalisera snusandet och öka det så kallade majoritetsmissförståndet, vilket innebär att eleverna får uppfattningen att problemet är mer utspritt och normalt än vad det faktiskt är. Förebyggande arbete är mer komplext än så och för att nå resultat behöver kommunerna arbeta med att förändra risk- och skyddsfaktorer i barnens livsmiljöer i kombination med lagförändringen.

Hållbarhetsavdelningen ställer sig positiv till att betänkandet lyfter barnens perspektiv i enlighet med barnkonventionen. Betänkandet redovisar resultatet av en enkät, där sju av tio barn vill att snusning ska vara förbjudet under skoltid.

Stadskontoret stödjer också förslaget att minsta antal portioner per förpackning bör införas även för tobaksfria nikotinprodukter, i syfte att göra produkten mindre attraktiv för ungdomar. Preventionsforskning visar ungdomars substansanvändning ökar när de har större möjlighet att få tag på alkohol och kommersiell tobak. Förslaget att det finns ett minsta antal portioner per förpackning påverkar priset, som blir högre, och det är ett effektivt sätt att begränsa tillgängligheten.

Kapitel 5 Alkohol

Hållbarhetsavdelningen ställer sig positiv till skrivningen att det ska framgå av alkohollagen att lagens syfte är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar.

Hållbarhetsavdelningen vill förtydliga att det inte finns någon tydlig evidens för att informationstexter (hälsovarningar) har någon förebyggande effekt (enligt EUDA, tidigare EMCDDA, EU:s narkotikabyrå). Vad man dock vet generellt inom preventionsvetenskapen, är att insatser med syfte att skrämja/avskräcka inte är effektiva. De kan till och med vara kontraproduktiva. Det är viktigt att ha i åtanke när förslaget är att endast ha kvar de mest avskräckande alternativen. Avskräckande bilder kan till exempel skapa oro hos barn till vuxna som konsumerar alkohol. Överdrivet negativa texter eller bilder riskerar att inte upplevas som trovärdiga då de inte stämmer överens med den enskilda personens verklighet. Stadskontoret föreslår att de allmänt hållna varningstexterna nr. 1, 8 och 11 behålls.

Det förordas sammanfattningsvis att kommunstyrelsens arbetsutskott delar vad som framförts ovan av de interna remissinstanserna och godkänner i ärendet upprättat förslag till yttrande.

Ansvariga

Jonas Rosenkvist Avdelningschef

Magdalena Bondeson Sektionschef

Andreas Norbrant Stadsdirektör

Datum

2024-09-09

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2024-840

Yttrande

Till

Socialdepartementet

**Remiss Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan
nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)
S2024/00726**

Sammanfattning

Malmö stad är sammanfattningsvis positiv till utredningens förslag och menar att flera av de föreslagna förändringarna kan bidra till att uppnå en effektivare och mer rättssäker tillämpning.

Malmö stad bedömer vidare att flera av de föreslagna förändringarna bidrar till att minska och begränsa tobaksbruk samt bruket av lustgas hos unga människor och stärka det främjande och förebyggande ANDTS-arbete (Alkohol, Narkotika, Doping, Tobak, Snus) avseende lustgas.

Vidare kan flera av förslagen ge bättre förutsättningar för en likvärdig bedömning och hantering av tillsyn och prövning inom alkohol- och tobaksområdet.

Malmö stad ser dock svårigheter med förslaget att kommunen ska bedriva tillsyn över serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart.

Yttrande

Malmö stads synpunkter utifrån kapitlen i remissen.

Kapitel 3 Lustgas

Allmänt

Malmö stad ser positivt på förslagen i kapitlet som helhet, särskilt de nya bestämmelserna om lustgas. Lustgasen ger idag upphov till missbruk även hos barn och unga eftersom den är lätt att få tag på. Det är därför positivt med en striktare reglering som syftar till att förhindra att lustgas används i berusningssyfte.

Malmö stad delar utredningens tankar om begränsad tillgång som ett inslag av kontextuell prevention, det vill säga att begränsa exponeringen för ohälsosamma och

riskfyllda beteenden och att underlätta möjligheten att göra hälsosammare val. Detta kan göras bland annat genom lagar och regleringar och genom ett aktivt arbete med att se till att de efterlevs. I förlängningen är förhoppningen att förändra normer och beteenden.

Att begränsa tillgängligheten för lustgas stämmer även väl överens med artikel 33 i Barnkonventionen om att staten ska vidta lämpliga åtgärder för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen. En ny lag om lustgas är således ett sätt att skydda barn enligt artikel 33.

Malmö stad noterar dock att marknaden hela tiden kommer med nya berusningsprodukter efterhand som tillgängligheten för befintliga produkter stryps med lagar eller andra regleringar. Att införa en ny lag är ett omfattande arbete och Malmö stad vill väcka frågan om det är en ny lag mot lustgas som behövs eller om åldersgräns och anmälningsskyldighet från försäljningsstället är tillräckligt för att begränsa tillgängligheten för barn. Innan lagen har hunnit verkställas med allt vad det innebär i arbete från samhället kommer troligen en ny produkt att spridas.

Malmö stad bedömer vidare att det finns en risk att förbudet att sälja lustgas som berusningsmedel kan kringgås till exempel genom att lustgas bjuds bort på serveringsställen. För att uppnå lagens syfte bör lagförslaget utformas så att det också blir förbjudet att bjuda och ge bort lustgas.

Malmö stad befarar även att föreslagna åtgärder inte får en tillräcklig effekt när det gäller att förhindra och förebygga problematiken. Kraven gällande anmälningsskyldighet och egenkontroll vid försäljning av lustgas kommer troligtvis att ha en begränsad effekt på den marknad som berörs eftersom marknaden till största del kommer vara helt olaglig. Den föreslagna typen av krav är anpassade för branscher som till största del drivs av seriösa aktörer men där det finns inslag av fusk eller oegentligheter som behöver hanteras med tillsyn, likt alkohol och tobaksområdet. Konsekvensen av att bryta mot bestämmelserna riskerar därför att bli otillräckliga eftersom åtalansmälningar av denna typ riskerar att nedprioriteras av polisen, vilket Malmö stad har erfarenheter ifrån inom livsmedels- och miljöområdet.

Vidare anser Malmö stad att den föreslagna finansieringen till Folkhälsomyndigheten för att arbeta med frågan nationellt är otillräcklig. Det kommer krävas intensiva tillsynsåtgärder mot aktörer spridda över hela landet för att få effekt, annars riskerar lagförslaget att bli verkningslöst. Malmö stads uppfattning är att aktörer som verkar i denna bransch har en handelskedja och är organiserade på ett sätt som blir tidskrävande för ansvarig tillsynsmyndighet. För att det ska bli resultat krävs kontroll av handelskedjan både vid införsel och av återförsäljare. Malmö stad vill även

understryka att samverkan med kommunerna samt andra statliga myndigheter som Polisen och Skatteverket är en förutsättning för att lyckas.

Malmö stad anser även att Polisen bör få en tydligare roll inom tillsynen av den nya lagen på ett liknande sätt som redan finns gällande tobak och alkohol. Polisen är sannolikt den myndighet som i störst utsträckning vistas i de miljöer där berusning med lustgas sker. Eftersom lagförslaget kommer innebära att i princip all handel med lustgas blir olaglig skulle det vara enkelt för polisen att göra en bedömning att produkterna och försäljningen är olaglig. Detta hade kunnat leda till effektivare åtgärder med ett direktförverkande vilket även begränsar brottsvinsten. Informationen kan sedan skickas till Folkhälsomyndigheten som kan starta ett tillsynsärende med framåtriktade sanktioner mot de oseriösa aktörerna i branschen. Det är därför Malmö stads uppfattning att ett delat tillsynsansvar mellan Polisen och Folkhälsomyndigheten har potential att bli mer framgångsrikt.

Slutligen innebär användandet av lustgas stora kostnader för kommuner och fastighetsägare att hantera i form av en omfattande nedskräpning med tomma behållare. Malmö stad ser i detta sammanhang ett värde i att producentansvaret utreds så att kommunen och fastighetsägare inte ska behöva bära de kostnader som uppstår med det avfall som produceras med lustgasbehållare

Kapitel 4 Tobak

Allmänt

Malmö stad ställer sig positiv till utredningens förslag om att i stället för att begränsa förbudet till skolgården, knyta förbudet till den tid då undervisning pågår och/eller skolan har ansvar för eleverna, det vill säga under elevernas skoltid och till att införa ett förbud för elever att använda även andra tobaks- och nikotinprodukter än sådana som går att röka.

Utredningens förslag om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid kan stärka elevers möjlighet till att vistas i en hälsofrämjande skolmiljö fri från tobak och nikotin. Skolornas elevhälsa och övrig personal har en viktig roll i att tidigt upptäcka eventuellt bruk hos elev samt samarbeta med vårdnadshavare och andra instanser vid behov.

Det finns dock en risk för att man vid införandet av den nya lagen ökar kontraproduktiva insatser som till exempel informationskampanjer i tron att det finns snabba och enkla sätt att få skolelever att inte börja använda nikotinprodukter eller att sluta snusa. Att lägga för stort fokus på information om det negativa beteendet riskerar dock att normalisera snusandet och öka det så kallade majoritetsmissförståndet, vilket innebär att eleverna får uppfattningen att problemet är mer utspritt och normalt än vad det faktiskt är. Förebyggande arbete är mer komplext än så och för att nå resultat

behöver kommunerna arbeta med att förändra risk- och skyddsfaktorer i barnens livsmiljöer i kombination med lagförändringen. Verkningsfulla åtgärder för att utredningens förslag ska kunna efterlevas skulle behöva utredas vidare.

Malmö stad ställer sig positiv till att betänkandet lyfter barnens perspektiv i enlighet med barnkonventionen. Betänkandet redovisar resultatet av en enkät där 7 av 10 barn vill att snusning ska vara förbjudet under skoltid.

4.2 Minsta antal portioner i en förpackning med tobaksfria nikotinprodukter

Malmö stad stödjer förslaget om att minsta antal portioner per förpackning bör införas även för tobaksfria nikotinprodukter i syfte att göra produkten mindre attraktiv för ungdomar. Preventionsforskning visar att ungdomars substansanvändning ökar när de har större möjlighet att få tag på alkohol och kommersiell tobak. Förslaget att det finns ett minsta antal portioner per förpackning påverkar priset, som blir högre, och det är ett effektivt sätt att begränsa tillgängligheten.

Kapitel 5 Alkohol

5.1 Alkohollagen är en skyddslagstiftning

Malmö stad ställer sig positiv till skrivningen att det ska framgå av alkohollagen att lagens syfte är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar.

5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholserving

Malmö stad delar utredningens bedömning om att matkravet fortsatt behöver finnas för att minimera hög berusningsgrad på serveringsställen och utredningens bedömning om matutbudet. Nuvarande krav bygger på en föräldrad idé om vad som utgör en fullgod måltid och det finns skäl att ändra kraven.

Malmö stads erfarenhet är att det är vanligt att restauranger vill stänga köket redan klockan 21.00 då de efter denna tid inte får beställningar på fulla måltider. Det innebär en onödig kostnad eftersom de behöver ha en kock i tjänst som i praktiken inte har ett arbete att utföra. Kravet på ”enklare rätter” bör finnas kvar och det är positivt att tidpunkten för när krav på fullt matbud tidigareläggs.

5.2.2 Överblickbar yta och högst antal personer som får vistas i en lokal

Malmö stad menar att det befintliga regelverket är tillräckligt och ger kommunerna utrymme att kunna kräva åtgärder av tillståndshavare för att säkerställa överblickbarhet och kontroll. Detta innefattar exempelvis krav på rondering av personal, ordningsvakter eller liknande.

5.3 Serveringstillstånd på svenska fartyg i internationell sjöfart

Malmö stad har i sak inget att invända mot förslaget om krav på serveringstillstånd i internationell sjöfart men ser svårigheter med att genomföra en effektiv och tillfredsställande tillsyn på dessa fartyg. Flera kommuner har tidigare uppgett svårigheter med tillsyn på inrikes trafikservering till sjöss. Kommunen har inte några realistiska möjligheter att genomföra sådan tillsyn. Resor i internationell sjöfart sträcker sig ofta över flera dygn, vilket skulle skapa organisatoriska och praktiska problem för kommunerna.

5.4 Informationstexter om alkoholens skadeverkningar vid marknadsföring

Malmö stad vill föra fram att det inte finns någon tydlig evidens för att informationstexter (hälsovarningar) har någon förebyggande effekt. Vad man dock vet generellt inom preventionsvetenskapen, är att insatser med syfte att skrämja/avskräcka inte är effektiva. De kan till och med vara kontraproduktiva. Det är viktigt att ha i åtanke när förslaget är att endast ha kvar de mest avskräckande alternativen. Avskräckande bilder kan till exempel skapa oro hos barn till vuxna som konsumerar alkohol. Överdrivet negativa texter eller bilder riskerar att inte upplevas som trovärdiga då de inte stämmer överens med den enskilda personens verklighet. Malmö stad föreslår därför att de allmänt hållna varningstexterna nr. 1, 8 och 11 behålls.

Kapital 6 En effektivare tillsyn över alkohol, tobak och nikotinprodukter

6.4 Den kommunala tillståndsprövningen

Malmö stad vill understryka vikten av att formulären för ansökan om serveringstillstånd samt försäljningstillstånd för tobak utformas så att de kan implementeras i de olika system som kommunerna redan använder för handläggning.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Pamela Lindqvist

Helena Nanne (M) reserverar sig mot beslutet och avser lämna in en skriftlig reservation, bilaga 1.